

Петр II Петрович Негош — владыка, реформатор, поэт

Значительным этапом в истории Черногории стали 30–40-е годы XIX столетия. В это время страну возглавлял Петр II Петрович Негош — недюжинного ума правитель-реформатор, мыслитель и талантливый поэт. Его творчество сыграло большую роль в культурной жизни не только Черногории, но и других балканских стран.

Черногорские митрополиты, не имея прямого потомства, еще при жизни готовили себе преемника. Обычно это был племянник, которого впоследствии народ должен был наделить властью. Со временем, находясь в глубоко преклонном возрасте, перед такой необходимостью встал и митрополит Петр I Петрович Негош (1747–1830).

Его выбор пал на младшего племянника Радивое (Раде) Томова Петровича, родившегося 1 (13) ноября 1813 года. В первые годы детства мальчик нисколько не помышлял о своем высоком предназначении, а жил в родовом селении Петровицей Негуши в Катунской нахии и, как все его сверстники, пас овец на склонах Ловчена, горной гряды, с вершины которой была видна едва ли не вся Черногория. В раннем детстве он впервые услышал черногорские и сербские песни и предания, которые запали в ему в душу и которые он полюбил на всю жизнь. В них воспевалось героическое прошлое черногорцев и сербов, что находило восторженный отклик у впечатлительного мальчика. Многие песни он знал наизусть и пел их, подыгрывая себе на гусях. В детстве Раде, как и любой черногорский подросток, овладел искусством меткой стрельбы и стал лихим наездником. Когда мальчику исполнилось 10 лет, владыка Петр призвал племянника к себе в Цетинский монастырь для обучения грамоте. Его успехи в учении радовали владыку, любившего повторять: «Этот мальчик, если Бог даст, вырастет отменным юнаком и умным человеком. Вот было бы счастье, если бы его я послал в Петербург учиться!»¹.

Первым учителем юного Раде был монах Мисаил и помогавший ему секретарь Петра I Яков Цек. Впрочем, иногда и сам владыка занимался с племянником. После того, как тот овладел азами грамоты, для продолжения учебы дядя направил его в монастырь

---

¹ Цит. по: *Кутасова О.* Жизнь поэта // Негош П. Горный венец. Самозванец Степан Малый. М., 1988. С. 7.

Петар II Петровић Његош — владика, реформатор, пјесник

Значајна етапа у историји Црне Горе биле су тридесете-четрдесете године XIX вијека. У то вријеме на челу црногорске државе био је Петар II Петровић Његош. Ријеч је о владару натпросјечног ума, мислиоцу и даровитом пјеснику чије је стваралаштво одиграло велику улогу у културном животу не само Црне Горе, него и других балканских народа.

Црногорски митрополити, немајући своје потомство, још за живота припремали су насљедника. Обично је то био синовац, којег је касније народ требало да изабере за земаљског господара. Временом се, у поодмаклим годинама, пред таквом неопходношћу нашао и митрополит Петар I Петровић Његош (1747–1830).

Избор митрополита Петра I пао је на млађег синовца Радивоја (Рада) Томова Петровића (рођеног 1/13.) новембра 1813). Првих година дјетињства дјечак није ни слутио високо предодређен. Живио је у браственичкој заједници Петровића Његуша у Катунској нахији и, као сви његови вршњаци, напасао овце на падинама Ловћена и планинским ланцима с чијих се врхова видјела готово читава Црна Гора. У раном дјетињству он је први пут чуо црногорске и српске пјесме и предања која су му прирасла за срце и које је заволио за читав живот. У њима је опјевана херојска прошлост Црногораца и Срба, што је наилазило на усхићену реакцију осјетљивог дјечака. Многе пјесме он је знао напамет и пјевао их пратећи себе на гуслама. У дјетињству је Раде, као и сваки црногорски младић, овладао вјештином прецизног гађања и постао неустрашив јахач. У родитељском дому он је живио до десете године, а затим је владика Петар I позвао синовца код себе у Цетињски манастир како би га описменио. Његови успјеси у учењу радовали су владикау, који је волио да понавља: „Тај дјечак ће, ако бог да, израсти у врсног јунака и паметног човјека. Била би срећа када бих га послао у Петроград на школовање“.¹

Први учитељ младог Његоша био је монах Мисаил, а помагао му је секретар Петра I Јаков Цек. Уосталом, понекад је и сам владика подучавао свог синовца. Након што је Раде овладао основама писмености, стриц га је ради наставка школовања послао у манастир

¹ Цит. по: *Кутасова О.* Жизнь поэта // Негош Петр. Горный венец. Самозванец Степан Малый. М., 1988. С. 7.

Савина (Бока Которская) к монаху Йосипу Троповичу, готовившему послушников к принятию сана. Здесь Раде пробыл до 1827 г., ибо «не нашлось учителей, которых он очень быстро... в науке не превзошел бы»¹. Вернувшись в Цетине, Раде продолжил учебу под руководством приехавшего в Черногорию известного сербского поэта Симо Милутиновича-Сарайлия (1791–1847). Как вспоминал сербский поэт и писатель Любомир Ненадович, Симо Милутинович обучал Раде бессистемно. Подобно Платону, «прогуливаясь по зеленым лугам или в прохладной тени гранатовых деревьев» он рассказывал ученику о греческих богах. Беседы о философии у него перемежались рассказами о гайдуке Велько и о посадке картофеля.² Общение с Симо Милутиновичем пробудило у юного черногорца жажду знаний и, что особенно важно, стремление к поэтическому творчеству. Раде сам стал сочинять стихи. В дальнейшем с теплом вспоминая своего наставника, он скажет: «Я тебе многим обязан»³.

По воспоминаниям сербского поэта и писателя Л. Ненадовича еще в раннем детстве Радивою довелось узнать, что «турки взяли поле, а латиняне море, а им оставили лишь каменные и бесплодные горы».⁴ Здесь население с большим трудом могло прокормиться на небольшой замкнутой территории с крохотными участками плодородной земли в горных долинах, поэтому голод был частым гостем в Черногории, в том числе и во время правления Петра II Петровича Негоша. Особенно страшный голод постиг Черногорию в 1846 году, когда многим черногорским семьям приходилось есть траву и коренья. Голод часто сопровождался эпидемиями чумы и холеры. Неурегулированный государственный статус Черногории и отсутствие международно-правового оформления пограничной линии приводило к тому, что с жителями близлежащих османских владений не прекращались пограничные столкновения. Черногорцам приходилось пахать вблизи границы с ружьями за плечами, так как каждый лишний шаг на обрабатываемой ими земле мог дать повод к распрям и кровопролитным стычкам с соседями.

---

¹ Там же. С. 8.

² *Ненадовић Љ.* Негош као ученик Симе Милутиновића (1827–1830) // *Савременици о Негошу.* Београд, 1951. С. 11.

³ Цјелокупна дјела П. П. Негоша (далее — Цјел. Дјела П. П. Негоша). В 9-ти тт. Београд. Т. 8. 1953. С. 214–215, 241.

⁴ *Ненадовић Љ.* О Црногорцима. Београд, 1882. С. 56.

Савина (Бока Которска), код монаха Јосипа Трповића, који је припремао искушенике да се закалуђере. Овдје је Његош боравио до 1827. године, јер: „Није било учитеља које он врло брзо... у науци не би превазишао“.¹ Вративши се на Цетиње, Раде је наставио школовање под руководством познатог српског пјесника Симе Милутиновића Сарајлије (1791–1847) који је дошао у Црну Гору. Како се сјећао српски пјесник и писац Лјубомир Ненадовић, Сима Милутиновић је обучавао Његоша несистематски. Слично Платону „шетајући по зеленим пашњацима или у прохладној сјенци наровог дрвећа“ он је причао Раду о грчким боговима. Његове бесједе о филозофији смјењивале су се причама о хајдук Вељку и садњи кромпира.² Разговори са Симом Милутиновићем пробудили су код младог Његоша жеђ за знањем и, што је посебно важно, тежњу ка пјесничком стваралаштву. Раде је сам почео писати стихове. А касније ће, са топлоћом се сјећајући свог наставника, рећи: „Ја теби много дугујем“.³

Према успоменама истог Љ. Ненадовића Његош је још у раном дјетињству имао прилику да научи да су „Турци узели поље, а Латини море, а њима оставили само каменита и неплодна брда“.⁴ Овдје је становништво с великим напором могло да се прехрани на малој затвореној територији са сићушним парцелама плодне земље у планинским долинама, па је зато глад била чест гост у Црној Гори. За вријеме владавине Петра II Петровића Његоша, она се више пута јављала током тридесетих година, али је нарочито страшна глад погодила Црну Гору 1846. године. За време глади многе црногорске породице су биле принуђене да једу траву и коријење, а патње проузроковане гладовањем често су увећаване епидемијама куге и колере. Нерегулисани државни статус Црне Горе и одсуство међународно признате границе доводили су до тога да погранични сукоби са житељима оближњих османских територија нијесу прекидани. Црногорци су морали да обрађују земљу близу границе са пушкама о рамену, јер је сваки сувишни корак на земљи коју су обрађивали могао послужити као повод за свађу и крвави окршај са сусједима.

---

¹ Там же. С. 8.

² *Ненадовић Љ* Његош као ученик Симе Милутиновића (1827–1830) // Савременици о Његошу, Београд, 1951. С. 11.

³ Цјекокупна дјела П. П. Његоша (далеке — Цјел. Дјела П. П. Његоша). В 9-ти тт. Београд. Т. 8. 1953. С. 214–215, 241.

⁴ *Ненадовић Љ*. О Црногорцима. Београд 1872. С. 56.

18 (30) октября 1830 г. скончался митрополит Петр I Петрович Негош, а уже на следующий день скупщина старейшин Черногории и Брды, подтвердив завещание владыки, провозгласила его наследником 17-летнего Радивоя. Тогда же он принял монашеский постриг под именем Петра, а в самом конце января 1831 г. на острове Ком в Скадарском озере (место родовой усыпальницы средневековых правителей Черногории Црноевичей) призренским митрополитом Ананием он был рукоположен в архимандриты.

В историю своего народа Петр II Петрович Негош вошел как мудрый правитель, незаурядный политик и дипломат, талантливый мыслитель и поэт. Молодой и еще неопытный в государственных делах Петр II Петрович Негош нуждался в поддержке, тем более, что смерть Петра I активизировала оппозиционную группировку во главе с губернатором (гувернадуром) Вуколаем Радоничем. Группировавшиеся вокруг губернатора силы пытались отстранить Петра II Петровича от политической власти и сосредоточить ее в руках В. Радонича, оставив в ведении владыки только дела религии. Однако это им не удалось. В ноябре 1830 г. решением скупщины Радонич был объявлен изменником и лишен звания губернатора за тайные связи с австрийцами и намерение «предать Черногорию». В 1832 г. бывший губернатор вместе с семейством был изгнан из Черногории и укрылся в австрийских владениях, где вскоре и умер. Таким образом, более чем вековой институт государственной власти, каким являлось губернаторство, был окончательно ликвидирован в Черногории.

На первых порах новому владыке пришлось столкнуться с анархией и самоуправством среди черногорцев, всплеском межплеменного сепаратизма и кровной мести, являвшейся настоящим бичом Черногории. Пытаясь примирить враждующих, Петр II Петрович собирал их в Цетине, но и там, перед монастырем, вновь происходили кровавые схватки, попытки же запретить кровную месть встречали упорное сопротивление черногорцев. Однако вскоре ему с помощью своих сторонников удалось в определенной мере «посмирить народ». Для наведения порядка в стране юный владыка решил прибегнуть к помощи проживавших в России черногорцев Ивана Вукотича и его племянника Матвея Вучичевича. Они самым тесным образом взаимодействовали еще с владыкой Петром I, предлагали русскому правительству различные проекты, направленные на расширение территории Черногории, модерни-

Митрополит Петар I Петровић Његош умро је 18/30. октобра 1830, а већ сљедећег дана скупштина главара Црне Горе и Брда, потврдивши посљедњу вољу Петра I Петровића Његоша прогласила је за његовог наслједника седамнаестогодишњег Радивоја. Тада је он и примио монашки постриг, а при самом крају јануара 1831. године, на острву Ком у Скадарском језеру (мјесто гробнице средњовјековних црногорских владара Црнојевића) призренски митрополит Ананије га је рукоположио за архимандрита под именом Петар. У историју свог народа Петар II Петровић Његош ушао је као mudar владар, натпросјечан политичар и дипломата, талентован мислилац и пјесник.

Млад и још увијек неискусан у државним пословима Петар II Петровић Његош имао је потребу за подршком, тим прије, што је смрт Петра I активирала опозициону групу на челу са гувернадуром Вукалом Радоњићем. Снаге окупљене око гувернадура покушавале су да одузму Петру II политичку власт и да је пренесу у руке В. Радоњића, остављајући владици само управљање вјерским пословима. Прва етапа сукоба Његоша и гувернадура завршила се у новембру 1830. године када је рјешењем скупштине главара Вукале Радоњић био проглашен издајником и лишен звања гувернадура, због намјере да „изда Црну Гору“. Повод за то било је откривање његових тајних веза са Аустријанцима. 1832. године Вукале Радоњић је заједно с породицом био протјеран из Црне Горе, а спас је нашао на аустријској територији, гдје је убрзо и умро. На тај начин орган државне власти, који је постојао дуже од једног вијека каква је била установа гувернадурства, коначно ликвидирао у Црној Гори.

У почетку је нови владика био приморан да се суочи са анархијом и самовољом међу Црногорцима, снажним међуплеменским сепаратизмом и крвном осветом, која је представљала праву напаст у Црној Гори. Настојећи да помири сукобљене стране, Петар II их је окупљао на Цетињу, али су и тамо пред манастиром поново избијали крвави сукоби, а покушаји да се забрани крвна освета наилазили на упорно противљење Црногораца. Ипак, ускоро му је уз помоћ присталица пошло за руком да у одређеној мјери „умири народ“. Ради успостављања реда у земљи млади владика се определио за помоћ Црногораца Ивана Вукотића и његовог синовца Матије Вучићевића, који су живјели у Русији. Они су веома тијесно сарађивали још са владиком Петром I и предлагали руским властима различите пројекте, усмјерене на ширење територије Црне Горе, модернизацију државног

зацию государственного и общественного устройства страны под покровительством России.

С прибытием в 1831 г. из России И. Вукотича и М. Вучичевича ситуация в сфере государственного управления претерпела радикальные изменения. В Черногории был учрежден высший судебно-административный орган — Сенат, который возглавил И. Вукотич, а М. Вучичевич стал вице-президентом. За созданием Сената последовала организация военно-полицейских отрядов — гвардии и перяников (телохранителей). Эти меры способствовали становлению центральной власти в стране и положили начало формированию института личной власти Петра II Негоша.

Параллельно были приняты и меры по совершенствованию законодательства. С этой целью И. Вукотичем были разработаны так называемые «Законы Отечества», ставившие главной целью укрепление государственной власти, особенно судебной. Однако они не были утверждены ни Сенатом, ни владыкой, поскольку новые законы не всегда в должной мере учитывали черногорскую ментальность. Так, например, предусмотренное законом палочное наказание виновных являлось крайне оскорбительным для черногорцев. Попытка Петра II Негоша в 1845 г. ввести эту меру закончилась провалом и едва не вызвала взрыв народного гнева. Поэтому во время его правления в Черногории действовали нормы обычного права и Законника 1798–1803 гг., которыми «с малыми отступлениями» руководствовалось черногорское правительство.

Петр II Петрович всю жизнь последовательно проводил политику централизации власти, подчинения общества закону. При нем особо сурово карались тяжкие преступления (участие в заговоре и измена отечеству, кровная месть, предумышленное убийство), за что следовала смертная казнь через расстрел (чтобы не подвергать гвардию и перяников риску кровной мести, расстрел производился родственниками осужденного преступника). Если преступнику удавалось скрыться в турецких владениях, и тут его могла настичь смерть от руки подосланного наемного убийцы. Безусловно, тайное убийство за пределами Черногории не являлось законным методом наказания за совершенное преступление, но оно внушало суеверным черногорцам страх, что приговор владыки повсюду достигнет виновного.

Между тем экономическое положение страны продолжало оставаться тяжелым. По-прежнему недоставало хлеба, также отсут-

и друштвеног уређења земље под покровитељством Русије. Доласком И. Вукотића и М. Вучићевића 1831. из Русије у Црну Гору ситуација у сфери државне управе доживјела је радикалне промјене. У Црној Гори био је основан највиши судско-административни орган сенат, на чијем челу се налазио И. Вукотић, а М. Вучићевић је постао потпредсједник. По оснивању сената услиједило је формирање војно-полицијских одреда — Гвардије и перјаника (тјелохранитеља). Наведене мјере омогућиле су учвршћивање централне власти у земљи и означиле почетак формирања институције личне власти Петра II Петровића Његоша.

Паралелно с тим предузете су мјере на усавршавању законодавне власти. С тим циљем И. Вукотић је израдио тзв. „Законе отачества“, поставивши за главни циљ учвршћивање државне власти, а посебно судске. Ипак, законе нијесу одобрили ни Сенат ни владика будући да нови закони нису увек у потпуној мјери водили рачуна о црногорском менталитету. Тако је, на примјер, законом предвиђено наплаћивање казни за кривце, било крајње увредљиво за Црногорце. Идући даље, можемо примијетити да је покушај Његоша да 1845. уведе ту мјеру окончан неуспјехом и замало није довео до излива народног гњева. Зато су за вријеме његове владавине Црном Горе примјењиване норме обичајног права и законика из периода од 1798. до 1803. године којим се „с малим одступањима“ руководило црногорско правитељство.

Петар II је читавог живота досљедно спроводио политику централизације власти и потчињавања друштва закону. За вријеме његове владавине нарочито сурово су кажњавани тешки преступи (учешће у завјери и издаја домовине, крвна освета, убиство с предумишљајем), за шта је правитељство осуђивало кривце на смртну казну стријељањем. Да не би излагао гарду и перјанике ризику од крвне освете, стријељање су вршили рођаци осуђеног преступника. Дешавало се да починиоцу убиства или издајнику пође за руком да се сакрије на османској територији, али и ту га је могла стићи смрт од руке послатог плаћеног убице. Свакако да тајна убиства изван граница Црне Горе нијесу представљала законит метод кажњавања починиоца злочина, но он је сујевјерним Црногорцима усађивао страх да ће осуда владике свуда стићи кривца .

У међувремену, економски положај у земљи и даље је био веома тежак. Као и раније недостајало је хљеба, а није било ни новча-

товали денежные средства. Введение в 1833 г. трехстепенного налогообложения не поправило положения дел. Местные доходы не покрывали расходов на содержание аппарата управления, а деньги, полученные из России в счет выплаты накопившейся задолженности по субсидии (1 тысяча червонцев), были израсходованы. Все это грозило крахом начавшихся реформ и распадом созданного государственного аппарата. Для продолжения реформаторской деятельности Петру II требовались денежные средства и внешняя поддержка. Владыка решил отправиться в Россию, где ему, помимо прочего, предстояло также посвящение в духовный сан епископа. При этом он надеялся, что русская поддержка, в том числе и финансовая, укрепит его власть в стране, поскольку у поверженных им политических соперников еще оставались сторонники.

1(13) августа 1833 г. владыка прибыл в Петербург, где в официальных кругах ожидали его приезда. Николай I и Синод согласились на посвящение его в епископы, несмотря на двадцатилетний возраст архимандрита. Для столь знаменательного события Синодом было приобретено облачение, панагия и крест. О первой встрече с царем в столице распространился следующий слух: когда Петр II Негош вошел, то Николай I, будучи очень высокого роста, увидев его, удивленно воскликнул: «О, вы выше меня!». Не растерявшись, владыка ответил: «Только Бог выше русского царя».

Во время аудиенции у Николая I и ранее в Министерстве иностранных дел молодому владыке внушали мысль о необходимости поддерживать добрососедские отношения с Австрией и Турцией, чьи владения граничили с Черногорией. Россия была заинтересована в сохранении мира с этими державами. Благодаря Ункляр-Искелесийскому договору 1833 г. ей удалось закрепить своё влияние в Османской империи, и Николай I не желал нанесения ущерба русским позициям в Стамбуле. Что касается Габсбургской монархии, то, согласно заключенной с ней в 1833 г. Мюнхенгрецкой конвенции, положившей начало созданию австро-русского союза, Россия обязывалась направлять усилия на сохранение status quo на Балканском полуострове и Ближнем Востоке. Поэтому российское правительство, оказывая поддержку Черногории, стремилось направить ее внешнеполитическую активность в мирное русло. Более того, продолжение выплаты русской государственной субсидии способствовало сохранению мирных отношений с соседями, хотя зачинщиками кровопролитных столкновений

них средстава. Увођење тростепене наплате пореза у 1833. године није поправило стање у земљи. Мјесни приходи нијесу покривали расходе за издржавање апарата власти, а новац добијен из Русије на рачун исплате накупљеног дуговања за субвенције (једна хиљада златника) био је потрошен. Све је то пријетило крахом започетих реформи и распадом створеног државног апарата. Ради продужења реформаторске дјелатности Петру II су била потребна новчана средства и спољна подршка. Владика је ријешио да оде у Русију, гдје му је, између осталог, предстојало и посвећење у духовни чин епископа. Он се притом надао да ће руска подршка, подразумевајући и финансијску, учврстити његову власт у земљи, пошто су његови побијеђени политички противници још увијек имали присталица.

Владика Петар II је стигао у Петроград 1/13. августа 1833. У званичним круговима је очекиван његов долазак. Николај I и Свети синод Руске цркве су се сагласили са његовим посвећењем за епископа, без обзира на његових двадесет година и чин архимандрита. Ради тако значајног догађаја у Синоду је била припремљена црквена одора, панагија и крст. О првом сусрету са царем у пријестоници се пронијела слједећа гласина: када је Његош ушао, Николај I је, будући да је овај био веома високог раста, задивљено ускликнуо када га је угледао: „О, Ви сте виши од мене!“. Не збунивши се владика је одговорио: „Само Бог је виши од руског цара“.

За вријеме аудијенције код Николаја I и раније у министарству спољних послова Његошу су сугерисали о неопходности одржавања добросусједских односа са Аустријом и Османским царством, чији су се посједи граничили са Црном Гором. Русија је била заинтересована за очување мира с тим државама. Захваљујући Ункијар-Искелесијском уговору из 1833. њој је пошло за руком да учврсти преовлађујући утицај у османској империји и Николај I није желио да због Црне Горе нанесе штету руским позицијама у Истанбулу. Што се тиче хабзбуршке монархије, Русија се у складу са Минхенском конвенцијом коју је са њом потписала 1833. године, а којом су постављени темељи стварања аустро-руског савеза, обавезала да усмјерава снаге на очување *status quo*-а на Балканском полуострву и Блиском истоку. Зато је руска влада пружала подршку Црној Гори тежећи да усмјери њену спољнополитичку активност у мирне токове. Осим тога, наставак исплате државне помоћи условљаван је очувањем мирних односа и престанком војних конфликта са османским и аустријским

зачастую были не черногорцы, а жители сопредельных владений Османской империи и Австрии. Поэтому, как писал секретарь Петра II Негоша М. Медакович: «Владыка вечно был начеку, вечно ждал той или иной схватки: или черногорцев режут, или черногорцы режут».

6(18) августа 1833 г. в Преображенском соборе Александрово-Невской лавры в торжественной обстановке в присутствии императора и высших сановников состоялось посвящение черногорского правителя в сан епископа. Петр II Петрович Негош стал первым черногорским владыкой, получившим посвящение в России. В дальнейшем российский Синод в знак уважения русской церкви к «древности сей епархии» по предложению Николая I возвел молодого епископа в сан архиепископа (1834 г.), а затем и митрополита (1844 г.).

Владыка пробыл в столице несколько месяцев. Город на Неве с ее гранитными берегами, его величественными храмами и дворцами восхитил черногорского правителя. В своем письме к выдающемуся сербскому просветителю, филологу и фольклористу Вуку Караджичу, с которым он познакомился в Вене, владыка поделился своими впечатлениями от Петербурга: «Наслаждаюсь дивным видом и прекрасными зданиями одной из красивейших европейских столиц»¹. Оказанный черногорскому правителю прием превзошел все его ожидания. Большое внимание ему было уделено сановным Петербургом. Его наставниками стали министр народного просвещения князь А. Н. Голицын, управляющий Азиатским департаментом МИДа К. К. Родофиникин, обер-прокурор Синода С. Д. Нечаев. Молодой и красивый, образованный и обаятельный владыка пользовался большим успехом в светском обществе. «Прекрасной наружности, роста очень высокого даже между черногорцами, с выражением умным, глазами более задумчивыми, чем блестящими, он имел манеры чрезвычайно приятные; ничего неровного, резкого, угловатого в общении. Владыка привязывал к себе с первого знакомства; но кто знал его ближе, тот не мог не привязаться с первого знакомства всею душою», — таким его видели современники².

И. И. Греч — редактор «Северной пчелы» и «Сына отечества» ввел его в петербургское общество. В частных домах, где удава-

---

¹ Цјел. Дјела П. П. Његоша. Београд, 1951. Т. 7. С. 186.

² Ковалевский Е. П. Черногория и славянские земли. СПб., 1872. С. 206–207.

поданицима, иако подстрекачи крвавих сукоба често нијесу били Црногорци, већ њихови сусједи из граничних области османске империје и Аустрије. Зато је, како је писао Његошев секретар Милорад Медаковић: „Владика вјечно био на опрезу, стално очекивао овај или онај окршај — или Црногорце сјеку или Црногорци сијеку“.

У Преображенском храму Лавре Александра Невског 6/18. августа 1833. године на свечан начин обављено је посвећење црногорског владара у епископа. Церемонији су присуствовали император, државни достојанственици и виша духовна лица. Петар II Петровић Његош је постао први црногорски владика који је хиротонисан у Русији. Касније је руски Синод у знак поштовања Руске цркве према „древној прошлости те епархије“ на предлог Николаја I произвео младог епископа у чин архиепископа (1834. године), а затим и митрополита (1844. године).

Владика је у руској престоници провео неколико мјесеци. Град на Неви са својим обалама од гранита, величанственим храмовима и дворцима одушевио је Његоша. У свом писму водећем српском просветитељу, филологу и скупљачу народних пјесама Вуку Караџићу, с којим се упознао у Бечу, владика је подијелио своје утиске о Петрограду: „Уживам у дивном изгледу и прекрасним здањима једне од најљепших европских престоница“.¹ Пријем који је указан црногорском владару превазишао је сва његова очекивања. Велику пажњу према њему показали су високи чиновници у Петрограду. Његови учитељи постали су министар црквених послова књаз А. Н. Голицин, шеф азијатског одјељења министарства спољних послова К. К. Родофиникин, државни јавни тужилац при синоду С. Д. Нечајев. Млад и лијеп, образован и заносан владика је имао великог успјеха у аристократском друштву. „Предивне спољашњости, раста веома високог чак и за Црногорце, интелигентног изгледа, очију које су више замишљене него блиставе, имао је веома пријатне манире: ничега неодмереног, оштрог, крутог у његовом понашању није било. Владика је пленио од самог момента упознавања, али ко га је ближе познавао, није могао а да га не заволи од самог почетка, свом својом душом“ — тако су га видјели савременици.²

И. И. Греч, — уредник „Сјеверне пчеле“ и „Сина отаџбине“, увео је Његоша у петроградске кругове. У приватним домовима,

---

¹ Цјел. Дјела П. П. Његоша. Београд 1951. Том 7. С. 186.

² *Ковалевский Е. П.* Черногория и славянские земли. СПб., 1872. С. 206–207.

лось побывать владыке, он знакомил русскую публику с черногорским и сербским народными эпосами. Пребывание в Петербурге он использовал также для углубления своих знаний по литературе и русскому языку. При посещении Петербурга владыка подписался на журнал «Библиотека для чтения» для того, чтобы, как сам указывал, «имети сведения о современной русской литературе». Ко времени пребывания Петра II Петровича Негоша в Петербурге относится первый портрет владыки в епископском облачении кисти художника Моргунова.

Благодаря поездке в Россию черногорский правитель обзавелся полезными связями в официальных кругах российской столицы, его приезд вызвал интерес в высшем обществе. Так, Петр II Негош поведал своему секретарю М. Медаковичу один из любопытных эпизодов пребывания в Петербурге. К черногорскому владыке однажды пришел неизвестный человек, и, вручив запечатанный конверт, поспешно удалился. В конверте оказалась тысяча рублей банковыми билетами без указания имени пожертвовавшего. Позднее владыка всё же узнал, что это был дар графини А. А. Орловой, дочери графа А. Г. Орлова, командовавшего морскими и сухопутными силами в Средиземноморье в русско-турецкую войну 1768–1774 гг.¹ В ходе этой войны черногорцы оказали вооруженную поддержку России, воспрепятствовав объединению войск боснийского, герцеговинского и шкодринаского пашей с главными турецкими силами.

Из России Петр II Петрович Негош вывез не только иконы, но и большое количество книг (на сумму в 10 тыс. рублей). Кроме того, им в Петербурге было получено 3 тысячи рублей на развитие культуры и просвещения и 300 рублей на пополнение библиотеки, а также 5 тыс. червонцев на пособие черногорскому народу². Надо сказать, что следовавший за владыкой багаж, а это 11 сундуков с книгами (всего 800 томов), был арестован австрийскими властями в Которе. Только после неоднократных требований Петра II Негоша книги были доставлены по назначению в Цетине.

---

¹ *Кутасова О.* Жизнь поэта... С. 17.

² *Хевролина В. М.* Из истории русско-черногорских отношений в 1813–1833 гг. // Национальное возрождение балканских народов в первой половине XIX века и Россия. Материалы международной научной конференции. М., 1992. Ч. 1. С. 99; *Хитрова Н. И.* Черногория в национально-освободительном движении на Балканах и русско-черногорские отношения в 50–70-х годах XIX века. М., 1979. С. 63–64.

у којима је имао прилику да борави, упознавао је руску публику са црногорским и српским еповима. Боравак у Петрограду искористио је и за продубљивање свог знања о руској књижевности и руском језику. Приликом посјете Петрограду владика се претплатио на часопис „Библиотека за читање“, да би, како је сам рекао: „био обавијештен о савременој руској књижевности“. За вријеме боравка Његоша у Петрограду везује се и први портрет владике у епископској одјећи, који је насликао Моргунов.

Захваљујући посјети Русији црногорски владар је успоставио корисне везе са званичним круговима руске престонице, а његов долазак је изазвао интересовање у високом друштву. Тако је Његош испричао свом секретару М. Медаковићу једну од занимљивих епизода боравка у Петрограду. Једном је црногорском владици пришао непознат човјек, уручио му запечаћену коверту и брзо се удаљио. У коверти је било 1000 рубаља у банкарским чековима без наведеног имена дародавца. Касније је Његош ипак сазнао да је то био дар грофице Орлове, ћерке грофа А. Г. Орлова, који је командовао поморским и копненим снагама у Средоземљу за вријеме руско-турског рата 1768–1774 године.¹ Током тог рата Црногорци су пружили оружану помоћ Русији, спријечивши уједињење војних јединица босанског, херцеговачког и скадарског паше с главним османским снагама. Вјероватно је у знак сјећања на оца који је преко својих емисара одржавао контакте са Црногорцима, грофица Орлова учинила тај добротворни гест.

Петар II Петровић Његош је из Русије донио не само иконе, него и велику количину књига (у вриједности од 10. 000 рубаља). Осим тога, он је у Петрограду добио 3. 000 рубаља за развој културе и образовања и 300 рубаља за попуну библиотеке, а такође 5. 000 златника као новчану помоћ црногорском народу.² Треба рећи да је пртљак који је пратио Његоша, а који је чинило 11 сандука са књигама (укупно 800 томова), био секвестриран од стране аустријских власти у Котору. Тек након више Његошевих захтева књиге су биле достављене на одредиште на Цетиње.

---

¹ *Ћутасова О.* Жизнь поэта... С. 17.

² *Хевролина В. М.* Из истории руско-черногорских отношений в 1813–1833 гг. // Национальное возрождение балканских народов в первой половине XIX века и Россия. Материалы международной научной конференции. М., 1992. Ч. 1. С. 99; *Хитрова Н. И.* Черногория в национально-освободительном движении на Балканах и русско-черногорские отношения в 50–70-х годах XIX века. М., 1979. С. 63–64.

На родину Петр II Негош возвращался через Любек, Варшаву, Вену и Триест. Повсюду в российских посольствах и дипломатических представительствах его ожидал теплый прием, о чем заблаговременно позаботился российский канцлер К. В. Нессельроде. В декабре 1833 г. владыка вернулся в Черногорию, где ему предстояло сделать многое, чтобы вывести страну из отсталости или, по крайней мере, сделать как можно больше для этого.

Рожденный в неграмотной, отрезанной от мира стране и волею судьбы обреченный нести ответственное бремя власти, Петр II Негош отчетливо понимал, что государственные преобразования должны идти рука об руку с просвещением народа. В письме к российскому вице-консулу в Дубровнике И. М. Гагичу (1831 г.) он отмечал, что ему было бы радостно видеть процветание науки и просвещения на его родине, чтобы и в Черногории были «верные сыны, которые могли бы обороняться не только оружием, но и пером разумным»¹. Являясь уже в то время человеком высокообразованным, он делал все возможное, чтобы привить в народе хотя бы азы грамоты и просвещения. В 1834 г. Петр II Петрович Негош открыл в Цетине первую светскую школу, где на полном государственном пансионе обучались дети со всей Черногории. В школе преподавались Ветхий и Новый Завет, сербская грамматика, арифметика и всеобщая история по книге для детей А. Л. Шлёцера в переводе с русского. Но в 1837 г. в ходе очередного конфликта с «турками» все ученики школы ушли на войну, «в старую школу черногорскую»². Цетинская школа успешно функционировала и в дальнейшем. Среди учеников школы был и племянник Петра II Петровича Данило Петрович, впоследствии князь Черногории.

Владыка стремился посылать на учебу черногорских юношей и за границу, в частности, в Сербское княжество, где система образования была на более высоком уровне. Отправляя в 1845 году черногорцев в средние школы в Сербию, Петр II Петрович Негош писал сербскому политическому деятелю Илие Гарашанину: «Сколько мне возможно было, столько старался я и ныне непрестанно стараюсь, чтобы мало-помалу распространить в этом народе об-

---

¹ П. П. Негош — Й. Гагич, 6/18 декабря 1831 г. // Цијел. дјела... Београд. 1951. Т. 7. С. 90.

² Драгович Ж. Очерки из церковной жизни в Черногории // Странник 1881 г. Декабрь. С. 583–584.

У домовину се Његош враћао преко Љубека, Варшаве, Беча и Трста. У свим руским посланствима и дипломатским представништвима топло су га дочекивали, за шта се благовремено побринуо К. В. Неселъроде. У децембру 1833. године владика се вратио у Црну Гору, гдје му је предстојало много тога да уради како би извео земљу из заосталости или, у крајњој мјери, да уради што више може у том циљу.

Рођен у неписменој, одсјеченој од свијета земљи, и вољом судбине постављен на најодговорније и најтеже мјесто у њој, Његош је јасно схватао да државни преображај треба да иде руку под руку са просвећивањем народа. У писму руском вицеконзулу у Дубровнику Ј. Гагићу (1831. године) он је забиљежио да би био срећан да види процват науке и просвјете у својој домовини, како би и у Црној Гори постојали „одани синови који би могли да се бране не само оружјем, него и пером разума“.¹ Будући да је још тада био високообразован човјек, он је чинио све што је могуће, не би ли усадио у народ барем основе писмености и просвијећености. Током 1834. године Петар II је на Цетињу отворио прву свјетовну школу, гдје су о државном трошку обучавана дјеца из цијеле Црне Горе. У школи су изучавани следећи предмети: Стари и Нови Завјет, српска граматика, аритметика и општа историја по књигама за дјецу А. Л. Шлоцера у преводу са руског. Први школски учитељ био је Петар Ћирковић, који је дошао у Црну Гору из Котора, а који је предавао на Цетињу до 1837. године, тј. све док за вријеме редовног сукоба са „Турцима“ сви његови ученици нијесу отишли у рат „у стару школу црногорску“.² Цетињска школа је успјешно функционисала и даље, програм изучаваних предмета је прошириван, број ученика (међу којима је био и Данило Петровић, касније књаз Црне Горе) је растао.

Владика је настојао да школује црногорске младиће и у иностранству, а посебно у српској књажевини, гдје је систем образовања био на вишем нивоу него у Црној Гори. Упућујући 1845. године црногорске младиће у Србију, Његош је писао српском политичару Илији Гарашанину: „Колико ми је било могуће толико сам се и трудио, а и сад се непрестано трудим не бих ли мало-помало проширио образовање у овом народу, и најзад сам с том намјером подигао тренутно ниже

---

¹ П. П. Негош — Џ. Гагич, 6/18 декабра 1831 г. // Цијел. Дјела... Београд. 1951. Т. 7. С. 90.

² Драгович Ж. Очерки из церковной жизни в Черногории // Странник 1881 г. Декабрь. С. 583–584.

разование, и наконец с той целью устроил я сейчас малые, а со временем буду стремиться основать и высшие школы, поскольку убежден я, что они суть самое надежное средство, с которым один народ к образованию и просвещению, следовательно, к полному счастью прийти может...»¹.

Книги для школы в основном печатались в Цетине, где в 1834 г. Петр II Негош основал типографию, привезённую им из России. В ней работал прибывший с ним из России книгопечатник Михаил Петров, обучавший своему мастерству и черногорцев. В типографии в 1834 г. вышло известное сочинение Вука Караджича «Народные пословицы». Свои первые поэтические произведения Петр Негош также издал в Цетинской типографии.

Полученные в России денежные средства позволили Негошу приступить к строительству своей резиденции, названной «Биллиардной». Она стала вторым, после монастыря капитальным строением в Цетине. В 1834 г., по приглашению Петра II Петровича Негоша, в Черногорию приехал Вук Караджич, который напечатал в черногорской типографии сборник сербских народных пословиц (1836 г.) с признательным посвящением Петру Негошу. Результатом его посещения Черногории также стал выход на немецком языке в Аугсбурге (Бавария) книги «Черногория и черногорцы» (1837 г.).

В 1834 г. еще более укрепилась единоличная власть владыки, которому удалось ослабить полномочия Сената, добившись удаления из страны и И. Вукотича, и М. Вучичевича. Сам Петр II Негош, хотя и не входил в состав Сената, фактически им руководил, отменяя или одобряя его решения. И. Вукотич и по возвращении в Россию не перестал интересоваться проблемами Черногории, делами ее правителя, пытаясь при этом очернить Петра II и его начинания. Вукотич уверял руководство Азиатского департамента МИДа в ошибочности проводимой Негошем политики, просил не верить получаемой от него информации, утверждал, что семейство Петровичей-Негошей не пользуется влиянием и поддержкой среди народа и т. п. Негош знал о закулисной деятельности Вукотича и предпринял ответные меры аналогичного порядка. В 1836 г. он проинформировал Петербург о «неблаговидных поступках»

---

¹ Андрич И. Несколько слов о Негоше как писателе // ...Человеку и человечеству. М., 1983. С. 116.

школе, а временом ћу настојати да оснујем и више, јер сам убијеђен да су оне најсигурније средство помоћу којег један народ до образовања и просвијећености, а према томе, и потпуне среће може доћи...».¹

Књиге за школе углавном су штампане на Цетињу, гдје је 1834. Његош основао штампарију довезену из Русије. У њој је радио књиговезац Михаил Петров који је дошао с њим из Русије и који је обучио свом занату и Црногорце. Осим литературе за школе у штампарији је 1834. штампано познато дјело Вука Караџића „Народне пословице“. Прва Његошева поетска дјела такође су одштампана у цетињској штампарији. Од 1835. године овдје је под уредништвом Д. Милаковића, почео излазити научно-популарни алманах „Грлица“ (1835–1839). Добијена новчана средства из Русије омогућила су Његошу да започне градњу своје резиденције, назване „Биљарда“. Она је постала друга капитална грађевина на Цетињу, последице манастира. 1834. године је на Његошев позив у Црну Гору дошао Вук Караџић, гдје се почео занимати прикупљањем црногорских народних пјесама, а самим тим и епских пјесама. Упоредо с тим, Вук Караџић је штампао у црногорској штампарији зборник српских народних пословица (1836), са захвалницом посвећеној Његошу. Резултат његове посјете Црној Гори било је још и штампање књиге „Црна Гора и Црногорци“ (1837 г.) на њемачком језику у Аугзбургу (Баварска).

1834. године још јаче се учврстила Његошева лична власт, што му је пошло за руком слабљењем надлежности сената и протјеривањем из земље Ивана Вукотића и М. Вучићевића. Сам Његош, иако није био у саставу сената, фактички је руководио њиме, укидајући или одобравајући његове одлуке. Иван Вукотић се ни по повратку у Русију није престао интересовати за проблеме Црне Горе, поступке њеног владара, покушавајући при томе да у што лошијем свијетлу представи Петра II и његове подухвате. Вукотић је настојао да убједи руководство Азијатског одељења Министарства спољних послова да је политика коју Његош спроводи погрешна, молећи их да не вјерују информацијама које од њега добијају и тврдећи да породица Петровић Његош нема утицај ни подршку међу народом и томе слично. Његош је знао о закулисним радњама Вукотића и предузео противмјере аналогног карактера. У 1836. он је информисао Петрог-

---

¹ Андрич И. Нескoљко слов о Негоше как писателе //... Человеку и человечеству. М., 1983. С. 116.

И. Вукотича и М. Вучичевича за весь период их пребывания в Черногории. Владыка просил предания Вукотича и Вучичевича суду в России и добивался присылки в Черногорию специального русского представителя, чтобы тот на месте прояснил истину. Безусловно, такого рода поступки не украшали ни ту, ни другую сторону. Взаимная неприязнь Петра II Негоша и И. Вукотича заставляла обоих «забывать», что как один, так и другой приложили в начале 30-х гг. немало общих плодотворных усилий в деле укрепления власти и создании нового государственного аппарата по управлению страной.

Знаменательным рубежом в развитии русско-черногорских отношений стал 1837 г. Он начался с острого конфликта, вызванного желанием Петра II Негоша посетить Францию. Намерение владыки поехать в Париж возникло после того, как ему было отказано в визите в Россию, куда он намеревался отправиться для личной встречи с Николаем I. Однако в Петербурге считали визит черногорского владыки нежелательным, поскольку его приезд мог осложнить отношения с Портой, болезненно воспринимавшей любые русско-черногорские контакты, тем более на таком высоком уровне.

В Вене, куда прибыл в конце декабря 1836 г. не знавший об отказе Петр II Негош, за ним был установлен негласный надзор как со стороны австрийского правительства, так и со стороны русского посольства. С русской стороны выполнение такой деликатной миссии было возложено на находящегося при посольстве в Вене подполковника корпуса жандармов Я. Н. Озерецковского. Именно тот первым, или одним из первых, узнал, что Петр II Негош после отказа принять его в России решил не возвращаться на родину, а намерен отправиться в Западную Европу, и, в частности, в Париж. Это известие ошеломило австрийские власти, российское посольство в Вене и официальный Петербург. Установившаяся после победы Июльской революции 1830 г. монархия Луи-Филиппа, этого «короля баррикад», была ненавистна Николаю I.

Встревоженный перспективой поездки правителя Черногории во Францию, австрийский канцлер К. Меттерних информировал русского поверенного в делах А. М. Горчакова, что Петр II Петрович может стать игрушкой в руках революционеров, которые только дожидаются удобного предлога, чтобы возбудить Восток. Российс-

рад о „рђавим поступцима“ Ивана Вукотића и Матије Вучићевића, за све вријеме њиховог боравка у Црној Гори. Владика је молио да се Вукотић и Вучићевић изведу на суд у Русији, а да се у Црну Гору пошаље специјални руски представник како би на лицу мјеста разјаснили ствари и сазнали истину. Свакако да овакви поступци нијесу била од користи ни једној ни другој страни. Узајамна нетрпељивост Петра II Петровића Његоша и Ивана Вукотића, приморала је обојицу да „забораве“ како су и један и други почетком тридесетих година улагали доста заједничких корисних напора ради учвршћења власти и стварања новог државног апарата за управљање земље.

Значајна граница у развоју руско-црногорских односа била је 1837. година. Она је започела оштрим конфликтом изазваним Његошевом жељом да посјети Француску. Намјера владике да оде у Париз јавила се након забране да посјети Русију, куда је он намјеравао да отпутује ради сусрета са Николајем I. Међутим, у Петрограду су посјету црногорског владике оцијенили непожељном, зато што је његов долазак у Русију могао да нашкоди односима с Портом, која је са незадовољством прихватала било какве руско-црногорске контакте, тим прије на тако високом нивоу.

У Бечу, гдје је дошао крајем децембра 1835. године, не знавши за одбијање даљег пута, над Његошем је био успостављен тајни надзор како од стране аустријске владе, тако и од стране руског посланства. Код црногорског владике често је био аустријски капетан (Хрват по националности) С. Орешковић, који је затим састављао подробне извјештаје аустријским властима о својим разговорима са Његошем. С руске стране је испуњавање такве деликатне мисије било наложено потпуковнику жандармеријског корпуса у Бечу Ј. Н. Озерецковском који се налазио на дужности при руском посланству. Управо је Ј. Н. Озерецковски први, или међу првима, сазнао да је Његош послије одбијања да буде примљен у Русији ријешило да се не враћа у домовину, већ да намјерава да се упути у западну Европу, конкретно у Париз. Та вијест је запрепастила аустријске власти, руско посланство у Бечу и званични Петроград. Монархија Луја-Филипа, „краља барикада“, која је успостављена послије јулске револуције 1830. године, била је мрска Николају I.

Узнемирен намјером владара Црне Горе да иде у Француску, Метерних је информисао замјеника изванредног посланика и опуномоћеног министра, који је био одсутан, А. М. Горчакова, да брижљиво

кий поверенный в делах со скепсисом отнесся к этим суждениям К. Меттерниха, полагая, что черногорцы находятся на «достаточно низкой ступени цивилизации для того, чтобы их умами овладели революционные идеи»¹, но и он, придерживаясь петербургской инструкции, считал необходимым добиться возвращения владыки в Черногорию.

Были использованы различные средства, чтобы отвратить Петра II Негоша от мысли ехать в Западную Европу, но все было тщетно. Владыка уже обратился во французское посольство в Вене и получил от посла паспорт для следования во Францию. Потерпев неудачу отговорить черногорского владыку от поездки по Европе, князь А. М. Горчаков вынужден был выдать ему паспорт до Санкт-Петербурга.

В это же время И. Вукотич представил в российский МИД сведения о том, что правление Петра II Негоша сопровождается постоянной нестабильностью черногорского общества, острыми межплеменными конфликтами и пограничными распрями, преступным распоряжением церковным имуществом, вынужденной эмиграцией части населения страны. В связи с этими обвинениями Петр II Негош по распоряжению Николая I в феврале 1837 г. был вынужден задержаться в Пскове, «доколе не рассеется тьма и не просветится истина», в Пскове владыка попал под опеку жандармского капитана Ф. С. Ракеева и псковского губернатора А. Н. Пещурова, дяди лицейского товарища Пушкина А. М. Горчакова.

А. Н. Пещуров — ценитель и почитатель Пушкина, тепло и радушно встретил Петра II Негоша, ввел его в круг любителей и знатоков пушкинской поэзии. Существует предположение, что черногорский владыка не только посетил могилу Пушкина в Святогорском монастыре, но и отслужил панихиду по Пушкину на сороковины, был в Михайловском.

После вынужденного полуторамесячного «псковского сидения» владыка все же попал в Петербург и был принят Николаем I. Убедившись, что деятельность Петра II Негоша отвечает интересам страны, а также в том, что в случае отсутствия поддержки со стороны России Черногория может выйти из-под контроля и будет

---

¹ А. М. Горчаков — К. В. Нессельроде, 3/15 февраля 1837 г. // АВПРИ. Ф. ГА. V-A2. 1837 г. Д. 318. Л. 16.

успостављено ухођење Његоша дозвољава тврдњу да код црногорског владике политички интереси преовладавају над црквеним. Аустријски канцелар се плашио да, у случају да Његош оде у Париз, он може постати играчка у рукама револуционара, који само чекају повољан предлог како би узбунили Исток. Руски отправник послова се са скепсом односио према таквом мишљењу Метерниха, сматрајући да се Црногорци налазе на „прилично ниском степену цивилизацијског развоја да би схватили и овладали револуционарним идејама“,¹ но и он се придржавао петроградских инструкција и сматрао неопходним да се обезбиједи повратак владике у Црну Гору.

Коришћена су различита средства како би одвратили Његоша од намјере да путује у западну Европу, али све је било узалуд. Владика се већ обратио француском посланству у Бечу и добио од посланика пасош ради одласка у Француску. Доживјевши пораз у покушајима да одврати Његоша од путовања по Европи, књаз А. М. Горчаков био је принуђен да му да пасош до Петрограда.

Међутим, непријатности везане за Његошев одлазак за Русију тиме нијесу окончане. Разлог томе била је готово редовна количина негативних информација достављених министарству спољних послова од стране Ивана Вукотића. Црногорском владици упућиван је прекор због тога што његову владавину прати стална нестабилност у црногорском друштву, општи међуплеменски конфликти и погранични сукоби, незаконито располагање црквеном имовином, принудна емиграција дијела становништва земље. У вези с тим оптужбама Његош је по наређењу Николаја I, у фебруару 1837. био принуђен да се задржи у Пскову „док се не разиђе тама и не избије истина“, гдје је доспио под надзор и жандармеријског капетана Ф. С. Ракејева и псковског губернатора А. Н. Пешчурина, стрица Пушкиновог лицејског пријатеља А. М. Горчакова. Управо је он, како је већ речено, највише радио на спрјечавању Његошевог одласка у Русију.

А. Н. Пешуров, познавалац и поштовалац Пушкина, топло је и срдечно дочекао Његоша и увео га у круг љубитеља и познавалаца Пушкинове поезије. Постоји претпоставка да је црногорски владика који се налазио у Михајловском не само посјетио гроб Пушкина у Светогорском манастиру, него и одслужио панахиду Пушкину поводом четрдесетодневног помена.

---

¹ А. М. Горчаков — К. В. Несельроде, 3/15 фебрала 1837 г. // АВПРИ. Ф. ГА. V-A2. 1837 г. Д. 318. Л. 16.